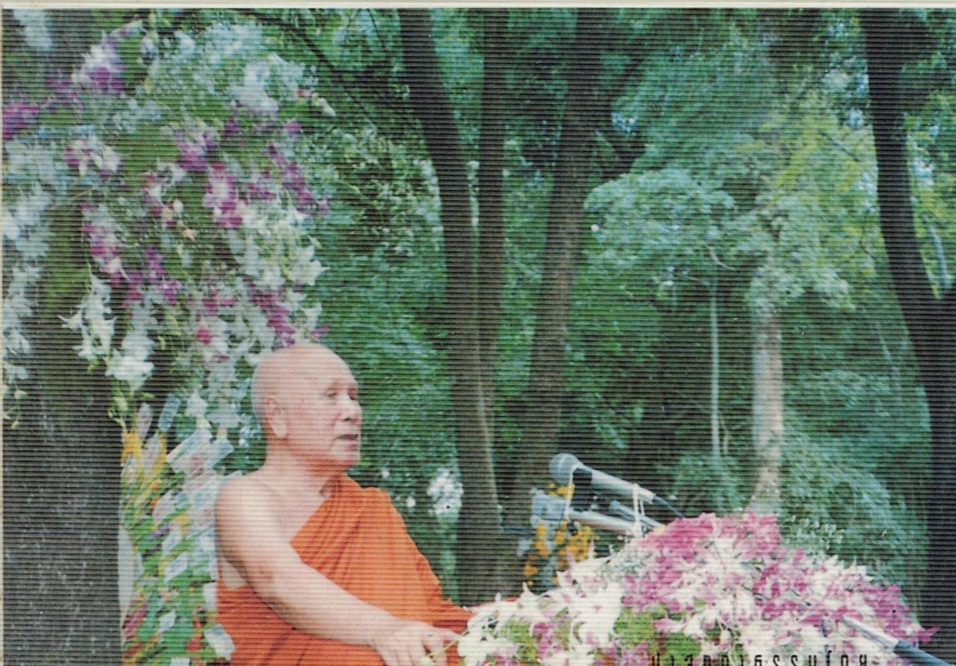
พูดดี

การใช้วาทะศิลป์อันก่อให้เกิดประโยชน์

ปาฐกถาธรรมโดย
พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)

พูดดี

การใช้วาทะศิลป์อันก่อให้เกิดประโยชน์

ปาฐกถาธรรมโดย

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)

การพิมพ์หนังสือธรรมะเป็นอนุสรณ์และที่ระลึก นอกจากเป็นการจัดทำสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ที่คงอยู่ยืนนานแล้ว ยังเป็นการบำเพ็ญธรรมทาน คือการให้ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่าเป็นทานอันยอดเยี่ยมอีกด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้จึงได้ชื่อว่ามีส่วนร่วมเผยแพร่ธรรม อันจะอำนวยประโยชน์สุขที่แท้จริงและสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในสังคมโลกอย่างยิ่ง

ท่านที่ประสงค์จะเผยแพร่เป็นธรรมทานโปรดติดต่อที่....ธรรมสภา
๑/๔-๕ ถนนปิ่นเกล้า-พุทธมณฑล เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
๓๕/๒๗๐ ถนนจรัลสนิทวงศ์ ๖๒ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐
โทร. ๔๔๑-๑๕๘๘, ๔๔๑-๑๖๐๔, ๔๓๔-๔๒๖๗ โทรสาร. ๔๒๔-๐๓๗๕

คำนำ

"คิดดี พูดดี ทำดี คบคนดี ไปสู่สถานที่ดี"

ข้อความที่กล่าวข้างต้นเป็นธรรมโอวาทของ ท่านเจ้าคุณพระ-ธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ) ที่กล่าวสั่งสอนให้แก่พุทธศาสนิกชนอยู่เป็นประจำ เพื่อการหลุดพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน มีความเจริญก้าวหน้าทั้งในทางโลกและทางธรรม และดำรงชีวิตอยู่บนโลกได้อย่างมีความสุข

โลกของเรานั้นมันมีหลายแง่หลายมุม แล้วแต่ว่าเราจะประพฤติปฏิบัติตามไปในแง่ไหน สิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเรานั้นมีทั้งดีทั้งเสีย ถ้าเรารู้จักเลือกนำมาปฏิบัติก็เป็นความดี ที่เกิดความวุ่นวายขึ้นในชีวิตเพราะว่าเราเลือกไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย ไปเลือกสิ่งที่เป็นมายา ที่ไม่ใช่ของจริงของแท้ ไม่ได้ดูลงไปให้ลึกซึ้งถึงสิ่งนั้นว่ามันคืออะไร เนื้อแท้ของมันเป็นอย่างไร

ปาฐกถาธรรมเรื่องนี้ นอกจากจะกล่าวเรื่อง พูดดี...การใช้วาทะศิลป์อันก่อให้เกิดประโยชน์แล้ว ยังมี ปรัชญาแห่งชีวิต ซึ่งเป็นอมตวาจาของหลวงพ่ออีกด้วย

ธรรมสภา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้ จะเป็นแนวทางในการเลือกแต่สิ่งที่ดีงามให้กับตนเอง ครอบครัว และสังคมยิ่งขึ้นไป

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

สารบัญ

พูดดี

การใช้วาทะศิลป์อันก่อให้เกิดประโยชน์

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)

◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆

ญาติโยมพุทธบริษัททั้งหลาย

ณ บัดนี้ถึงเวลาของการฟังปาฐกถาธรรม อันเป็นหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้ทุกท่านอยู่ในอาการสงบ ตั้งอกตั้งใจฟังด้วยดี เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการฟัง ตามสมควรแก่เวลา

ในวันนี้จะได้พูดถึงคุณธรรมของบุคคล ในเรื่องของถ้อยคำอ่อนหวานเว้นคำส่อเสียด คนเราทุกคนมีอวัยวะอย่างหนึ่งที่สำคัญก็คือปาก ปากเป็นอวัยวะที่สำคัญที่สุดสำหรับชีวิตก็ว่าได้ เพราะเป็นที่สำหรับแสดงออกซึ่งความรู้สึกในใจ แล้วก็เป็นทางที่จะนำ

วัตถุเข้าไปเลี้ยงร่างกาย อาหารน้ำเราดื่มเข้าไปทางปาก คำพูดออกมาจากใจก็ผ่านปากของเรา ในเรื่องอาหารการกินการดื่มนั้นไม่สู้กระไร เพราะว่าก่อนที่เราจะรับอะไรก็ได้เลือกได้เฟ้นแล้ว สิ่งใดดีมีประโยชน์แก่ร่างกายเราก็รับสิ่งนั้นเข้าไป สิ่งใดไม่เป็นประโยชน์แก่ร่างกาย เราก็งดเว้นจากสิ่งนั้น

การใช้วาทะศิลป์อันก่อประโยชน์

ส่วนเรื่องที่มันจะออกมาจากข้างใน ค่อนข้างจะลำบากสักหน่อย เพราะว่าปกติคนเราไม่มีสติควบคุมตัวเองอยู่เสมอไป ไม่มีปัญญาหาเหตุผลในเรื่องที่ตนจะทำอยู่เสมอไป เวลาพูดอะไรออกมา บางครั้งอาจพูดคำไม่ดีก็ได้ บางครั้งอาจพูดคำดีมีคุณค่าก็ได้ คนใดพูดคำไม่ดีบ่อยๆ เขาก็เรียกว่าเป็นคนปากร้าย แต่ถ้าคนใดพูดดีบ่อยๆ ก็เรียกว่าเป็นคนปากหอม เป็นที่ชื่นชมของผู้เข้าใกล้คบหาสมาคม

กล่าวแต่ถ้อยคำที่มีคุณค่า

ปากของเรานั้นจะทำคนให้เป็นมิตรก็ได้ จะทำคนให้เป็นศัตรูก็ได้ จะทำคนให้รักกันก็ได้ จะทำคนให้ต่อยปากกันก็ได้ด้วยปากนี่เอง คือคำพูดนี่มันสำคัญนักหนา ถ้าหากว่าพูดออกไปดี

ก็มีคุณมีค่า พูดถ้อยคำที่ไม่ดีก็หมดคุณหมดค่า ในทางศาสนาก็สอนมากเหมือนกันในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นจึงได้สอนหลักไว้ว่า กาย วาจา ใจ

คนเราทำชั่วทำดีทางกายก็ได้ ทำชั่วทำดีทางวาจาก็ได้ ทำชั่วทำดีทางใจก็ได้ แต่ว่าที่ใจนั่นแหละมันเป็นมูลฐานใหญ่ของการกระทำทั้งหลายทั้งปวง แต่ว่าเรื่องของกายกับจาวา ถ้าพูดกันไปแล้ว วาจาอาจจะนำความทุกข์มาให้แก่คนมากกว่าทางกาย เพราะกายเราใช้น้อยกว่าวาจาของเรา คืออวัยวะในร่างกายของเราปากนี่ใช้มากที่สุด

วันหนึ่งๆถ้าเราคำนวณดูแล้ว จะพบว่าใช้ปากมากกว่าส่วนอื่นใดของร่างกาย ตื่นเช้ามาก็ใช้ปากแล้ว ยิ่งคนที่เป็นแม่บ้านแม่เรือนพอตื่นเช้าก็ต้องใช้ปากแล้ว ต้องว่าคนนั้นคนนี้กันอยู่เรื่อยไป เวลาไปทำงานทำการก็ต้องใช้ปากอยู่ตลอดเวลา คนที่พูดมากก็เรียกว่าใช้ปากมาก ถ้าพูดน้อยก็ใช้ปากน้อยหน่อย ผู้ใดพูดมากก็อาจผิดพลาดมาก แต่ถ้าพูดน้อยๆก็อาจผิดพลาดน้อย ผู้ใดสำรวมปากไว้ได้ ภัยอันจะเกิดขึ้นจากปากก็มีน้อยเป็นธรรมดา

แต่ถ้าหากว่าเราระวังปากของเราไม่ได้ พูดพล่อยๆ พูดเรื่อยๆไป มันก็เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน คำพูดของคนเพียงคำเดียว อาจจะเป็นเหตุให้เป็นภัยแก่ชาติแก่บ้านเมืองแก่ทรัพย์สินเงินทองก็ได้ เพราะคำพูดเพียงคำเดียว เพราะฉะนั้นจึงควรจะได้ระมัดระวังในการที่จะเปล่งวาจาออกไป

กล่าวแต่วาจาอันก่อประโยชน์

ในพระพุทธศาสนา มีพระพุทธภาษิตอยู่บทหนึ่งกล่าวไว้ว่า "จงเปล่งวาจาที่งาม" หมายความว่า อ่อนหวาน ไพเราะเสนาะโสต ไม่เปล่งวาจาประเภทที่หยาบคาย ทำลายประโยชน์ของตนของท่าน การพูดอะไรออกไปจึงต้องมีสติคอยกำกับอยู่ตลอดเวลา เรียกว่าเป็นผู้สำรวมปาก ถ้าหากว่าพูดน้อยแต่ได้ประโยชน์ ดีกว่าพูดมากแต่ไม่ได้ประโยชน์อะไรเรื่องการพูด ถ้าใช้ถ้อยคำอ่อนหวาน สมานใจไปไหนก็ไม่ลำบาก มีคนรักมีคนชอบ แต่ถ้าเราพูดจาที่หยาบคายแสลงหู ไปที่ใดไม่มีใครชอบ

เราจะเห็นว่า คนบางคนพูดอะไรคนไม่ฟัง เพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น เพราะว่าเป็นคนใช้ปากไม่เป็น ไม่รู้จักใช้อวัยวะส่วนนี้ให้เป็นคุณประโยชน์ เวลาพูดออกไปทีไรเพื่อนๆก็เบือนหน้าหนี ไม่ยอมรับฟังคำพูดนั้นๆ อันนี้ก็เป็นการทำลายคุณค่าของตัวเอง เพราะการพูดมันสร้างคุณค่าแก่ชีวิตได้ ใครพูดเป็นก็เป็นคนมีคุณมีค่า พูดไม่เป็นก็ไร้คุณค่าไปได้เหมือนกัน

กล่าววาจาให้เหมาะกับสถานการณ์

"โกษาปาน" ทูตเอกของเมืองไทยที่ไปฝรั่งเศส ปรากฏว่าเป็นนักพูดที่สำคัญ พูดเหมาะแก่เวลา เหมาะแก่บุคคล พูดเหมาะ

แก่เหตุการณ์ ไม่ว่าจะไปพูดอะไรที่บ้านใคร ในเหตุการณ์อะไรก็ตาม ท่านหาคำพูดมาให้เหมาะแก่เรื่องนั้นๆอยู่เสมอ ใครๆได้พบแล้วก็ย่อมจะพออกพอใจในคำพูดของท่านทั้งนั้น โดยเฉพาะคนที่ไปพูดจาประนีประนอมในเรื่องอะไรต่างๆ ถ้าว่าเป็นคนใช้วาทะเป็นแล้วก็เป็นประโยชน์มาก คนจะต่อยจะตีกันไปพูดให้เขาสงบเสียไม่ต้องทะเลาะกันก็ได้

ในพุทธประวัติ เวลาพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ปรากฏว่ามีพราหมณ์ชื่อว่าโทณพราหมณ์ พราหมณ์คนนี้ก็เป็นคนพูดเก่งเหมือนกัน พูดห้ามทัพได้ เขากำลังจะรบกันแล้ว แต่ท่านพูดไม่ให้รบกันได้ เรื่องที่จะรบกันก็ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย คือเป็นเรื่องแย่งพระธาตุของพระพุทธเจ้า กษัตริย์แปดนครยกกองทัพมาเลยทีเดียว มาตั้งล้อมเมืองกุสินาราเข้า แล้วก็ต้องการเอาพระธาตุครั้งแรกก็มาเพียงพวกเดียวเขาก็ไม่แบ่งให้ มากันมากเข้าก็เลยทำท่าจะรบกันแล้ว ด้วยเรื่องแย่งพระธาตุ

พราหมณ์ชื่อว่าโทณะท่านคงเป็นคนมีวาทะศิลป์ เลยไปพูดให้ท่านเหล่านั้นฟังว่า "พวกเราทั้งหลายที่มาประชุมกันในสถานที่นี้ เรามาเพื่อประสงค์อะไร ทุกคนมาเพื่อต้องการพระธาตุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็แสดงว่า ทุกท่านที่มานี่เคารพรักบูชาองค์พระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อเราเคารพรักบูชาองค์พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ต้องการสิ่งเป็นเครื่องหมายแทนพระองค์ ไปไว้เคารพกราบไหว้สักการะ ได้ไปแต่เพียงพระธาตุก็ไม่สำคัญลึกซึ้งอะไร แต่ถ้าเราได้

ธรรมะใส่ใจไปด้วยแล้วจะสำคัญมากกว่านั้น ก็องค์พระผู้มีพระภาคเจ้าของชาวเรานั้น เป็นผู้สรรเสริญความสงบ ส่งเสริมสันติอยู่ตลอดเวลา พวกเราต่างก็รักพระองค์ เคารพพระองค์ จะมาทำการรบราฆ่าฟันกันด้วยเรื่องพระธาตุนั้น เป็นการถูกพุทธประสงค์หรือไม่ ขอให้ท่านทั้งหลายได้คิดดูอย่างรอบคอบ"

เมื่อพูดออกไปเช่นนั้นแล้ว แม่ทัพนายกองทั้งหลายที่มานั้นก็นึกได้ว่า ไม่สมควรในการที่จะประหารต่อกันด้วยเรื่องพระธาตุ แต่ว่าเราควรจะประนีประนอมกันเสียดีกว่า เพราะฉะนั้นจึงได้มอบหมายให้พราหมณ์นั้นเป็นหัวหน้าแบ่งพระธาตุ ทำการตวงแบ่งพระธาตุของพระองค์ไปให้ทุกนครเสมอกัน แกก็เอาทะนานทองตักตวงพระธาตุแจกแก่ขัตริย์เหล่านั้นเรียบร้อย ไม่มีเรื่องเสียหายเกิดขึ้น อันนี้ก็แสดงว่าวาทะของคนนี่สามารถเอาชนะเหล็กได้ ลิ้นคนชนะเหล็กได้ แต่ถ้าหากว่าพูดไม่เป็น ลิ้นแพ้เหล็กได้เหมือนกัน ทำให้คนรบราฆ่าฟันกัน การพูดจึงเป็นเรื่องสำคัญ

ในการคบค้าสมาคมกัน เราจะรักใคร่ชอบพอกันก็อยู่ที่ลิ้นของเรานั่นเอง คนบางคนไปติดต่องานอะไรเสียหายทุกที ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ไม่รู้จักใช้คำพูดที่จะพูดจากับเขาเหล่านั้น พูดให้เขาโกรธเสียบ้าง ให้เขาเกลียดบ้าง พูดให้เขาน้อยเนื้อต่ำใจบ้าง พูดอะไรออกไปแต่ละคำนั้นไม่เป็นเครื่องสมานมิตร ก็เพราะว่าใช้คำพูดไม่เหมาะแก่เรื่อง ไม่เหมาะแก่เหตุการณ์ เช่นว่าเราไปพูด

ยกตนข่มท่าน อย่างนี้มันก็ไม่เหมาะ เพราะว่าคนเราไม่ชอบให้ใครใหญ่กว่าตัว สันดานของมนุษย์ปกติเป็นอย่างนั้น คือมักไม่ชอบให้ใครใหญ่กว่าตัว ไม่ชอบให้ใครมาทำอะไรที่ทำให้ตัวต้องน้อยลงไป เราต้องรู้ในเรื่องนี้ไว้ รู้ว่าคนเราไม่ชอบเล็ก แต่ว่าชอบใหญ่ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นคนยากจน ชาวนาชาวไร่ หรือใครๆก็ตาม เขาไม่ชอบความเล็ก แต่ว่าเขาชอบความใหญ่

สร้างความประทับใจในการพูด

เพราะฉะนั้นเมื่อเราจะไปหาใคร จะพูดอะไรกับใคร อย่าพูดให้เขารู้สึกว่าเขาน้อยเนื้อต่ำใจ หรือเขารู้สึกว่ามีปมด้อยกว่าคนที่ไปพูดด้วย แต่พูดให้เขาภูมิอกภูมิใจว่า เรานี่เป็นคนสำคัญไม่ใช่ย่อย คนนั้นยังมาง้อเรา ยังมาพูดกับเราอย่างนั้นอย่างนี้อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นการที่จะใช้คำพูดออกไปครั้งแรกกับคนที่มาประชุมกันมากๆ ถ้าหากว่าพูดเป็นก็ได้ประโยชน์มากหลาย คือเป็นเหตุให้เกิดความเชื่อ เกิดความตั้งใจที่จะรับฟัง

คราวหนึ่งเขามีการประชุมใหญ่ในประเทศอเมริกา เขาเรียกประชุมสันนิบาตศาสนา ที่เมืองชิคาโก้ ในสมัยนั้นมีผู้แทนศาสนิกของศาสนาต่างๆไปประชุมกันเป็นจำนวนมาก แล้วก็พูดให้ที่ประชุมนั้นฟัง ข้อความที่พูดนั้นล้วนแต่ลึกซึ้ง เป็นธรรมะชั้นดีในศาสนาทั้งนั้นที่เอาไปพูด แต่ว่ามีผู้ชั้นหนึ่งเป็นผู้แทนนักบวช

ฮินดูเขาเรียกว่าเวทันตะ แทนพวกศาสนาฮินดู นิกายเวทันตะ เป็นนักบวชเขาเรียกว่าสวามี ชื่อว่าวิเวกนันทะ ท่านผู้นี้ลุกขึ้นยืนพูดครั้งแรก มีการปรบมือนานที่สุด

ทำไมจึงได้มีการปรบมือให้เกียรตินาน คือแกพูดว่า พี่น้องชาวอเมริกันทั้งหลาย ทีนี้คนอเมริกันก็ชอบใจ เพราะว่าเขาชอบความเสมอภาค ไม่ชอบความเป็นคนอื่น พูดออกไปว่าพี่น้องหญิงชายชาวอเมริกันทั้งหลาย เขาก็พอใจกันใหญ่ เมื่อพอใจมากแล้วแกก็พูดอะไรๆต่อไป ได้ประโยชน์จากการพูดนั้นเป็นอย่างดี อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ

เพราะฉะนั้นเวลาจะไปพูดอะไร ก็ต้องวางแผนเหมือนกัน ถ้าเป็นเรื่องสำคัญที่จะโน้มน้อมชักจูงจิตใจคนให้เข้ามาหาเรา หรือให้เกิดความเห็นด้วยกับเรื่องที่เราจะพูด ขึ้นต้นต้องให้เขาพอใจ ถ้าขึ้นต้นเขาไม่พอใจเสียแล้ว เราจะพูดอะไรไปก็ไม่ได้เรื่อง เพราะว่าเขาปิดประตูเสียแล้วไม่รับฟัง เรื่องมันก็ไม่ได้ประโยชน์

เพราะฉะนั้นเราจะพูดอย่างไรดี ให้คนที่มาประชุมกันนั้นยินดีรับฟังเรา ก็ต้องพูดให้เขาสบายใจ ต้องแสดงความเป็นกันเอง เป็นพี่เป็นน้อง อย่าไปแสดงความเป็นใหญ่กับเขาเป็นอันขาด

ในเวลาที่ทางราชการประชุมประชาชน ข้าราชการบางคนขึ้นพูดบนเวทีแล้วก็พูดว่า...ราษฎรทั้งหลาย การพูดคำเช่นนั้นรู้สึกว่าไม่สมควร ควรจะเรียกว่าพี่น้องผู้ร่วมทุกข์ทั้งหลาย หรือว่าพี่น้อง

ร่วมสุขร่วมทุกข์ทั้งหลาย หรือว่าญาติทั้งหลายอะไรๆก็ว่าไป ให้มันเป็นกันเอง ให้มีความเสมอภาค อย่าให้เป็นการแบ่งชั้นวรรณะระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง คำพูดนั้นก็จะมีค่ามีราคาไม่ใช่น้อย

สร้างความไว้เนื้อเชื่อใจในการพูด

อีกประการหนึ่ง ถ้าสมมติว่าคนสองฝ่ายเขาทะเลาะกันอยู่ เราจะไปพูดอย่างไรให้คนสองฝ่ายนั้นคืนดีกันได้ เรื่องนี้สำคัญนัก ถ้าเราพูดเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ได้แล้ว ความเป็นกลางมันไม่มี พอเอียงเข้าข้างฝ่ายนาย ก., นาย ข. ก็ไม่ชอบใจ ถ้าเอียงไปข้างนาย ข. ข้างนาย ก. ก็ไม่ชอบใจ เราจะทำอย่างไรให้มันเกิดความเป็นกลางระหว่างคนทั้งสองฝ่าย

อันเรื่องอย่างนี้ มันต้องมีไหวพริบในการที่จะพูดให้คนทั้งสองนั้นรู้สึกว่า เรานี่เป็นผู้เข้ามาประนีประนอม ไม่ได้เข้ามาเพื่อประโยชน์ของใคร ถ้าเราไปทำอะไรให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่า เราเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะฟังเป็นว่าลำเอียงกับคนเหล่านั้น เขาก็จะไม่รับฟังคำพูดของเรา เขาจะไม่ไว้ใจเรา เพราะนึกว่าเรามาเพื่อผู้นั้น เรามาเพื่อฝ่ายนี้ ความไว้เนื้อเชื่อใจมันก็หายไป แต่ถ้าหากว่าเราจะทำอย่างไรให้คนทั้งสองที่กำลังทะเลาะเบาะแว้ง หรือมีกรณีพิพาทกันอยู่นั้นได้เกิดความไว้เนื้อเชื่อใจ การที่จะให้เขาไว้เนื้อเชื่อใจนั้นก็จะต้องเป็นกลางอย่างแท้จริง

การเป็นกลางอย่างแท้จริงนั้นไม่ใช่เป็นเพียงคำพูด แต่ว่าต้องเป็นไปจากพื้นฐานหรือจิตใจของเรา ถ้าใจของเรามันมีพื้นฐานผิดแม้คำพูดออกมาจะดีอย่างไรก็ไม่เหมาะ เราจะต้องทำใจเราเสียก่อน เพราะเขามีคำพูดว่า "วาจาเช่นน้ำใจ" คือฐานมันเป็นอย่างไร ผลออกมาก็เป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเมื่อจะไปทำอะไรในรูปอย่างนั้นเราจะต้องวางใจเป็นกลาง ไม่เข้าใครออกใคร ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เราจะต้องนึกว่า เราทำไปเพื่อประสานสมานไมตรีของคนทั้งสอง ให้ได้อยู่ร่วมกันด้วยความสบายใจกันต่อไป แล้วก็พูดให้เป็นกลางออกไป

ในการพูดเป็นกลางนั้นเราจะพูดอย่างไร เราไม่พูดว่าใครผิดใครถูก ถ้าไปพูดว่าคนใดผิดคนใดถูกเกิดเรื่องแน่ พูดว่านาย ก. ทำไม่ถูก นาย ก. ไม่ชอบแล้ว พื้นฐานในใจก็ไม่ดีอยู่แล้วในเวลานั้น โกรธนาย ข. อยู่แล้ว นาย ข. ก็โกรธนาย ก. อยู่แล้ว แต่ถ้าเราไปพูดว่า ก. ทำไม่ถูกอย่างนั้น นาย ก. ก็โกรธ เพราะว่าพื้นมันโกรธอยู่แล้ว นาย ก. จะหาว่าเราเข้าข้างนาย ข. ถ้าเราไปพูดว่า นาย ข. ผิด นาย ข. ก็นึกว่าเราเข้าข้างนาย ก. เลยไปกันใหญ่

อย่าไปพูดเรื่องบุคคล แต่เราต้องพูดเรื่องเป็นกลาง คือพูดว่าอะไรถูกอะไรผิด อย่าพูดว่าใครถูกใครผิด ถ้าพูดว่าใครถูกใครผิดมันกระทบกระเทือนน้ำใจกัน แต่เราพูดว่าอะไรมันถูกอะไรมันผิดในแง่นี้ดีกว่า เช่นเราพูดว่าความแตกแยกกันนี้ไม่ดี

ความสามัคคีกันนั้นดีกว่า การทะเลาะเบาะแว้งกันไม่ได้อะไร การหันหน้าเข้าหากันได้ประโยชน์กว่า เราอยู่กันด้วยความรักดีกว่าอยู่กันด้วยความเกลียด คนเราเวลาเกลียดกันแล้วมองดูหน้ากันก็ไม่ได้ เดินทางสวนกันก็เมินหน้าไปคนละทิศละทาง ทั้งๆที่ต้องพบกันบ่อยๆ อย่างนี้มันสบายใจไหม ลองถามกันดู

เขาก็จะค่อยคิดออก รู้สึกว่า เออ...มันเป็นอย่างนั้น เป็นเรื่องไม่สมควรในการที่จะอยู่กันในรูปอย่างนั้น ค่อยพูดค่อยจาให้เห็นผิดเห็นถูก ในเรื่องที่กำลังกระทำอยู่ เมื่อพูดเช่นนั้น นาย ก. ก็ไม่เสียใจ นาย ข. ก็ไม่เสียใจ แต่ว่าต่างคนต่างสำนึกได้ว่าเรามันผิดทั้งคู่ เพราะการกระทำของเรามันไม่ดี เราก็สมานคนเหล่านั้นเข้ากันได้ อันนี้เป็นเรื่องที่สำคัญอยู่ การพูดให้คนสำนึกว่าตัวผิดนั้น ต้องให้รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด เรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าคิดประการหนึ่ง

มีใจสงบเยือกเย็นระหว่างพูด

การพูดของคนเราไม่ว่าในโอกาสใด จะต้องมีใจสงบ มีใจเยือกเย็น ถ้าใจร้อนมันก็ไม่ได้เหมือนกัน เพราะถ้าใจร้อนคำพูดมันก็ต้องร้อนถ้าใจเย็นคำพูดก็จะเย็น เพราะฉะนั้นเวลาจะไปพูดอะไรในเรื่องร้อนต้องทำใจให้เย็นเสียก่อน

ได้เคยคุยกับพัสดีคนหนึ่งซึ่งปกครองเรือนจำ เป็นพัสดี

ผู้ปกครองเรือนจำนี่อันตราย เพราะว่าผู้ต้องขังในเรือนจำมันจะเอะอะขึ้นเมื่อไหร่ก็ได้ ใครจะเอาไว้อยู่

แต่ว่าท่านผู้นี้มีลูกไม้ประหลาดอยู่หน่อย แกบอกว่าเวลาใดเกิดเรื่องเกิดราวอะไรขึ้นมาแล้ว ก็ไม่รีบร้อนไปทันทีหรอก จำต้องปรับตัวเองเสียก่อนให้มันเย็นให้มันสงบ ถามว่าทำอย่างไรให้ใจสงบ บอกว่าต้องไหว้พระสวดมนต์เสียก่อน เมื่อจะไปทำอะไรต้องเข้าห้องพระสวดมนต์ สวดพุทธคุณ สวดธรรมคุณ สวดสังฆคุณ สวดมาตั้งแต่เด็กๆแล้ว แกเป็นมหาอยู่วัดมาสอบได้ถึงหกประโยคสวดมานานแล้ว ถ้าสวดมนต์ไม่ถูกแล้วแกบอกว่าไม่ได้เรื่องแล้ว วันนั้นไปทำอะไรมันเลอะเต็มทน เพราะฉะนั้นต้องสวดมนต์เสียก่อน ถ้าสวดมนต์ถูกต้องเรียบร้อย ไปได้ ไปทำงานได้ ถ้าวันไหนสวดมนต์ไม่ถูกแล้ว วันนั้นทำอะไรไม่ได้จิตใจไม่สงบ เดี๋ยวก็เกิดเรื่อง ใครทำขวางหูขวางตาเข้าหน่อยเดียวก็ทำอะไรเสียหาย

เพราะฉะนั้นทุกครั้งที่มีเรื่องต้องนั่งสงบใจ ทำใจให้สงบ จะทำอย่างไรก็ได้ แต่ว่าสวดมนต์เป็นเครื่องทดสอบว่า เราใจสงบหรือเปล่า ถ้าใจสงบก็สวดมนต์ได้เรียบร้อย ถ้าใจไม่สงบก็สวดผิดๆถูกๆ แม้ข้อที่เราเคยสวดก็ผิดได้เหมือนกัน ลองดูก็ได้เรื่องนี้

เมื่อสวดมนต์สงบใจแล้วก็ลุกขึ้นเดินไปอย่างสงบ ไม่แสดงอาการรีบร้อน ตื่นตาตื่นใจ ตกอกตกใจอะไร อันภาพของคนสงบนั่นแหละ มันเป็นเครื่องกระทบใจคนเหมือนกัน คนที่มีความสงบ

เป็นเครื่องจูงใจคนให้เกิดความสงบได้ ถ้าพูดออกมาด้วยความสงบอีกมันก็ยิ่งจูงหนักเข้าไปอีก ท่านจึงเดินไปด้วยความสงบอย่างนั้น

สร้างความเป็นกันเองให้เกิดขึ้นระหว่างพูด

เมื่อไปถึงก็ค่อยพูดค่อยจา ไม่พูดเรื่องที่ยุ่ง แต่ไปพูดเรื่องอื่นๆกันก่อน เช่นคราวหนึ่งเกิดเรื่องขึ้นที่เรือนจำจังหวัดสงขลา นักโทษตีผู้คุม ผู้คุมต้องหนีเข้าห้องปิดประตูขังตัวเอง พวกจะตีก็ล้อมอยู่ข้างนอก พอโผล่หัวมาก็ทุบทันที เขาก็ไปบอกพัสดี ท่านพัสดีไหว้พระสวดมนต์เสร็จก็เดินตามสบายๆ มาถึงพวกนั้นกำลังยืนหน้าทะมึงตึงอยู่

พอพัสดีมา ท่านก็เรียกว่า มาทางนี้หน่อย พูดเสียงเรียบๆ พวกนั้นก็ต้องมา มาถึงก็บอกว่านั่งก่อน พอนั่งลงแล้วพัสดีก็ล้วงห่อยาในกระเป๋าบอกว่าสูบบุหรี่ก่อน ให้เจ้านั่นสูบบุหรี่ แกก็สูบเหมือนกัน สูบกันคนละมวน สูบกันจนหมดมวน แล้วก็ให้สูบอีกมวนหนึ่ง ก็เพื่ออะไร ถ่วงเวลาให้ใจมันสบายอีกหน่อย ครั้นเมื่อสูบบุหรี่หมดสองมวนแล้ว บอกว่า แหม...วันนี้พัสดีร้อนเหลือเกิน อยากจะอาบน้ำหน่อย เจ้านักโทษบอกว่าผมตักให้เอง ไปที่บ่อน้ำแล้วก็ตักน้ำอาบให้ พัสดีถามว่าสบู่มีไหม นักโทษบอกว่ามีแต่สบู่ซันไลซ์ พัสดีก็ว่าใช้ได้ทั้งนั้น สบู่อะไรก็ได้

การพูดอย่างนั้นมันเกิดความเป็นกันเอง ถ้าพูดว่า โว้ย!.... สบู่ซันไลซ์มันสำหรับล้างถ้วยชาม จะเอามาถูกูได้หรือวะ มันก็เป็นคนละชั้น เกิดอารมณ์ขึ้นมา เขาเอามาแล้วก็ถูให้เลย อาบน้ำให้เสร็จเรียบร้อยเย็นอกเย็นใจ ก็เลยไปนั่งถามว่า เออ...อะไรนะ ที่เขาว่ามีเรื่องอะไรกันพวกเรา แกก็บอกว่าไม่มีอะไร นิดๆหน่อยๆ ไหนเล่าให้ฟัง เขาก็เล่าให้ฟังบอกว่า นักโทษขนมันเทศสำหรับเอาไปแกง เมื่อผ่านนักโทษคนนั้นหยิบหัวคนนี้หยิบหัว มันกินดิบได้มันอย่างนั้น พอถึงนักโทษคนนั้นหยิบผู้คุมก็ตีมือ พอตีมือคนนั้นก็โกรธ คนอื่นหยิบทำไมไม่ตี มาตีกูคนเดียว โกรธขึ้นมาก็เลยจะตีผู้คุม ผู้คุมก็เลยหนี เรื่องมันเท่านั้น

ถามว่าแล้วทำไมเราไปตีเขา คนอื่นกินได้ทำไมผมกินไม่ได้ บอกว่าเออ...มันก็ถูกเหมือนกัน แต่ว่าเรานี่เป็นผู้ต้องขัง เขาเป็นผู้คุม การไปตีผู้คุมมันถูกไหมละ มันผิดครับ ผิดแล้วทำไมไปตีเขา มือมันหยิบขึ้นมาก็เลยไปตีเอา แล้วจะทำอย่างไร ทีนี้ผมจะต้องไปขอโทษผู้คุมเสียหน่อย มันไปเองลุกขึ้นไปเปิดประตู ผู้คุมออกมาก็กราบลงที่เท้าเลย กราบแล้วมันก็หมดเรื่องกัน

ต่อมาเจ้านักโทษคนนั้นออกจากเรือนจำไปอยู่บ้าน มาเยี่ยมทีไรต้องเอาไก่มาฝากทุกที เอาไก่มาฝากท่านพัสดีเพราะรักชอบนั่นเอง ที่ได้รักชอบนั้นเพราะอะไร เพราะใจสงบ พูดจาเรียบร้อยไม่ให้กระทบกระเทือนจิตใจ ลองไปถึงด่าว่าอ้ายพวกนี้สันดานมันอย่างนี้ มันก็เหมือนเอาน้ำมันไปราดลงบนกองไฟ ไฟมันจะมอด

แล้ว เอาน้ำมันราดก็ลุกฮือขึ้นมาอีกทีหนึ่ง มันก็เสียหาย

กล่าวแต่ถ้อยคำอ่อนหวานสมานใจ

คนเราต้องทำใจให้สงบเย็นไว้ จะพูดอะไรมันก็สบาย มันก็ไม่วุ่นวายไม่เดือดร้อน วาจาที่เปล่งออกมาก็จะกลายเป็นวาจาที่ดีงาม เราอยู่กับคนมากๆโดยเฉพาะกับคนใช้นี่สำคัญ คนใช้ก็ต้องระวังอย่าพูดจาหยาบคายกับเขา ต้องพูดคำที่เรียกว่าอ่อนหวานนิ่มนวลให้เขาสบายใจจะใช้อะไรเขาก็ใช้ไปเถอะ ไม่เป็นไร แต่ว่าพูดให้มันอ่อนหวาน

โคนันทวิศาลลากเกวียนไม่รอดนั่นก็เพราะอะไร เพราะคำว่า อ้ายโคขี้เกียจ เจ้าจงลากเกวียนไป มันเกิดน้อยใจขึ้นมาว่าแหม...มันจะใช้ข้ายังพูดจาไม่น่าฟัง เลยไม่ลากเลย ต้องเสียเงินพนัน แต่ทีหลังพูดอ่อนหวานว่า พ่อโคเอ๋ย เจ้าจงลากเกวียนไปเถอะ มันก็ฉุดพักเดียวไปถึงปลายทางได้เรียบร้อย นี่เป็นคำพูดเท่านั้นแหละ คนเราจะใช้คนต้องระวัง อย่าใช้ให้เขาหนักใจ ใช้ให้เขาเบาใจ

มีหลวงพ่อองค์หนึ่งที่สงขลาเขาเรียกว่า หลวงพ่อธรรมโฆษ วัดชื่อวัดธรรมโฆษ ท่านเองชื่อพ่อท่านคง แต่ไม่มีใครเรียกชื่อของท่านหรอก เขาเรียกพ่อท่านธรรมโฆษทั้งนั้น ท่านเก่งในเรื่องการใช้คน ใช้ได้ทั้งนั้นไม่ว่าคนอะไร คนไม่เต็มบาทท่านก็ใช้ได้ คน

ขี้เกียจท่านก็ใช้ได้ คนเกะกะท่านก็ใช้ได้

วิธีใช้ของท่านไม่หนัก ถ้าเห็นคนมาก็เรียกมาใกล้ๆ มาถึงท่านถามว่าทำอะไรระหว่างนี้ อ้ายนั่นก็เผลอบอกว่าไม่ได้ทำอะไร เออ....ดีแล้ว มานี่ๆ มาถึงท่านก็บอกว่าเอาไม้ขีดไฟไปโน่น ไปตรงโน้นไม้ฟืนอยู่ตรงนั้น ไปเอาไม้ฟืนมา จุดไฟขึ้น จุดไฟเสร็จแล้วยังไม่บอกว่าให้ต้มน้ำ บอกให้ติดไฟก่อน ติดไฟแล้ว บอกว่ามานี่ๆ นี่กาน้ำเอาไปเอาน้ำล้างเสียก่อน แล้วเอาน้ำนั้นใส่ลงไป พอใส่เสร็จเอาไปตั้งลงบนไฟ เสร็จแล้วไม่ใช่ท่านให้หยุด เรียกมาอีกมา นี่ๆเข้าไปในโน้น เอาปั้นน้ำมาล้างเสียแล้ววางไว้ที่นั่น เอาใบชาวางไว้ ใส่ลงไปในนั้นใช้ต่อไป เสร็จแล้วในโน้นน้ำตาลแว่นมีน้ำตาลโตนดทำไว้เป็นแว่นๆ ไปเอาน้ำตาลมา เอามีดไปหั่นให้เป็นชิ้นเล็กๆเอาใส่จานวางไว้ พอดีน้ำเดือด พอน้ำเดือดบอกว่า โน่นน้ำเดือดแล้วไปเอาน้ำมาใส่กา เอาไปประเคนพระ ใช้เรื่อย พอประเคนพระเสร็จแล้วนึกว่าได้หยุด มานี่ๆ...เอาไม้กวาดนี้ไป ที่ตรงโน้นขยะมันมาก กวาดขยะนั้นเสีย กวาดกองไว้ พอกองเสร็จแล้ว เอานี่ไปโกยใส่ แล้วเอาไปใส่ที่กองมะพร้าวนั้น ไม่ได้หยุดคนนั้นถูกใช้วันยังค่ำ ท่านใช้เรื่อย ขยันใช้คนใช้ก็ต้องทำตามสั่งใช้ไม่หนักใจ

แต่มีอยู่คนหนึ่ง มันหลบเก่ง อ้ายนั่น พอหลวงพ่อถามว่าทำอะไร ผมมีธุระ ผ่านไปไม่เป็นไร มาทีไรก็ถามทุกที วันนั้นมันเผลอเข้าบอกว่าไม่ได้ทำอะไร ท่านใช้เสียใหญ่เลย เดินพาไปชี้บอก

ว่าต้นมะพร้าวต้นนี้อยู่ใกล้ศาลา มีลูกมันสุกอยู่หลายลูก หลังคาศาลาจะแตก ขึ้นทีนะ ขึ้นไปปลิดลงหมดต้นนั้น พอลงจากต้นนั้นต้นนี้มันอยู่ใกล้ครัว นั่นอยู่ใกล้โบสถ์ นี่อยู่ริมรั้วหล่นแล้วชาวบ้านเอาไปกินหมด ขึ้นหมดทั้งวัดเลย ขึ้นเสร็จแล้วท่านให้เก็บมากองเอาไว้ กองเสร็จแล้วท่านให้ปอกอีก นายนั่นออกไปถึงหน้าวัดบอกว่ากูวันนี้เสียท่าพ่อท่าน ท่านให้ขึ้นมะพร้าวให้ปลอกเสียงอมเลย...เสียท่า

ท่านไม่ได้ใช้หนักใจ ใช้เบาๆ แล้วเวลาใช้ท่านก็ยิ้ม หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสใจเบิกบาน ไม่โกรธใครไม่เคืองใคร มีใจเย็นใจดีไม่มีโกรธใคร พวกพี่น้องอิสลามชอบหาปลาในทะเล เวลาทอดแหแหมันไปติดหิน หินหล่นอยู่ ท่านทำกำแพงวัดใหญ่โต หินเอามามากๆก็มีหล่นลงไปในทะเลบ้าง พวกนั้นก็มาฟ้องบอกว่า ไม่ไหวแล้วพ่อท่าน พวกขนหินเอาหินไปทิ้งไว้ในทะเล ผมทอดแห แหเสียหาย แหติดหินแล้วก็ขาดทุกที ท่านบอกว่า เออ...พวกนั้นก็เหลือเกิน แต่ว่ากูจะไปว่ามันก็ไม่มีพยานหลักฐาน...ลำบาก ทีนี้เอาอย่างนี้ดีกว่า พวกเอ็งทอดแหติดหินแล้วก็ดำลงไปเอาหินขึ้นเรือมาให้จะได้ว่าพวกนั้น ท่านก็เลยได้หินมาก่อกำแพงต่อไป

บัวไม่ช้ำน้ำไม่ขุ่นคือวิธีการของท่าน ท่านใจเย็น ใจสงบไม่มีใครโกรธเคืองท่าน นี่เขาเรียกว่ารู้จักใช้คำพูด คนก็ไม่หนักอกหนักใจ ไม่ว่าเรื่องอะไร เวลาไปไหนพบใครแล้วก็ติดใจ ท่านพูดจาแนะนำดี

คราวหนึ่งอาตมาไปเทศน์ที่วัดๆหนึ่ง ไปนั่งอยู่ที่ศาลา ไม่มีใครสนใจ สององค์ไปนั่งอยู่ อยู่สักชั่วโมงกว่าแล้ว หลวงพ่อองค์นี้ไปถึงก็ไปนั่งด้วย พอไปถึงเท่านั้นเอาเรื่องแล้ว เห็นพวกเรานั่งอยู่ไม่มีน้ำร้อนน้ำเย็นฉัน ท่านก็บอกว่า เออ...เจ้างานเจ้าการมันไปไหนกันหมด นิมนต์พระมาแล้วมันไม่ดูแล ให้พระนั่งปากแห้งอยู่อย่างนี้ เรียกวุ่น เห็นใครมา มานี่ๆ เรียกคนนั้นมา เออ...ไปตามเณรนั้นมาที พอมาก็ว่าใครมานั่งอยู่นี่รู้ไหม ใครไปนิมนต์มาอะไรไม่ดูไม่แลไม่เอาใจใส่ พวกนั้นก็วิ่งวุ่นหาน้ำร้อนน้ำชาอะไรมาเลี้ยง พอถึงเวลาฉันอาหารท่านกระซิบบอกว่า เทศน์แล้วก็ให้กลับไปวัด อย่านอนอยู่เลยที่วัดนี้ ดูท่าทางมันไม่ไหวแล้ว ว่าอย่างนั้นแหละ

ท่านรอบคอบ ไม่ว่าเรื่องอะไร ถ้าเห็นใครเขาจะทำอะไร ถ้าท่านไปแล้วท่านต้องทวนถาม อ้ายนั่นเตรียมแล้วยัง อ้ายโน้นเตรียมแล้วยัง รอบคอบ เพราะว่ามีอายุนาน มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน แต่ว่าตัวท่านเองมีแต่ช่วยคนอื่น ท่านไม่เคยขอร้องอะไรใคร สร้างวัตถุอะไรในวัด ก็ไม่เคยไปรบกวนใคร ใครๆบอกว่าหลวงพ่อวัดเรามีแต่เอาไปให้คนอื่น ไม่เห็นเอาของคนอื่นมาให้วัดเรามั่งเลย ท่านก็ยิ้มอารมณ์ดี วิธีการของท่านอย่างนั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่มีใครรำคาญในการที่ท่านจะใช้ให้ทำอะไร เพราะเข้าใจใช้ อันนี้สำคัญ

เอาใจเขามาใส่ใจเรา

เราก็เหมือนกันจะใช้คนอย่าให้หนักใจ แล้วจะใช้ให้เขาทำอะไรต้องถามเขาเสียก่อน เออ...กินข้าวแล้วหรือยัง ก็เป็นกันเองแสดงว่าเราเมตตากรุณา ใจจะอย่างไรก็ตามใจ ถามอย่างนั้นมันก็พอใจแล้ว เออ...นายยังคิดถึงเรา แล้วมีอะไรก็แบ่งๆให้เขากินมั่งเช่นว่ากินอะไรอร่อยเหลือไว้สักนิดหนึ่ง แล้วบอกว่านี่อร่อย ฉันกินแล้วก็คิดถึงเอ็งเหลือเกิน เอาไปกินดูซิอร่อยนักหนา นี่เครื่องสมานมิตรอย่างนี้ ไปไหนมาถามเรื่องถามราว ทำอะไรเอาอกเอาใจเขาบ้าง

นายจ้างที่รู้จักเอาใจลูกจ้าง ลูกจ้างก็จะเกิดความรัก เกิดความกตัญญู แล้วจะอยู่กันด้วยความสบาย แม้ว่าเขาจะจากเราไปเขาก็ยังคิดถึงเรา คิดถึงความดีของเรา แต่ถ้าเราใช้ถ้อยคำหยาบคายกับเขา เขาก็ไม่อยากอยู่กับเรา เวลาเขาไปเขาอาจจะเอาแหวนเพชรไปเสียด้วยก็ได้ เรียกว่าหักค่าพูดคำหยาบเอาแหวนไปเสียวงหนึ่ง อย่างนี้เราก็ขาดทุนเท่านั้นเอง เรื่องนี้สำคัญ

ไม่กล่าวถ้อยคำส่อเสียด

อีกอันหนึ่งที่เราไม่ควรพูด คือคำส่อเสียด คำเปรียบเปรยกระทบกระเทียบคนนั้นคนนี้ ให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน

เวลานี้ในสังคมมนุษย์นี่ ใช้วาจาเป็นเครื่องประหัตประหารกันมากเหมือนกัน ไม่ใช่มีแต่การพูด การเขียนก็มีเหมือนกัน คือเขียนลงไปในหน้าหนังสือพิมพ์ เป็นถ้อยคำที่กระทบบุคคลอื่นในทางที่เขาเสียประโยชน์ไป เป็นเชิงหมิ่นประมาทอะไรไปบ้าง อย่างนี้ความจริงก็เป็นการไม่เหมาะไม่ควร เป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย ควรจะงดเว้นถ้อยคำเช่นนั้น ควรจะถือหลักไว้ว่า ควรจะพูดแต่คำที่ทำให้คนอื่นสบายใจ ถ้าพูดคำที่คนอื่นสบายใจไม่ได้ก็นั่งนิ่งๆ

พระพุทธเจ้าท่านสอนสาวกพระองค์ว่า อริยสาวกเมื่อมาพบกันให้ทำกิจสองประการคือ หนึ่ง...นิ่งอย่างพระอริยเจ้า สอง...ถ้าจะพูดก็ให้พูดธรรมะ พระอริยะเจ้ามีปกตินั่งนิ่งๆ ท่านไม่พูดมาก ถ้าท่านพูดก็จะพูดแต่ธรรมะเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่มีเรื่องยุ่ง

พระสงฆ์ทั้งหลายเราก็เหมือนกันในเวลาที่พบปะสนทนากัน เราก็สนทนากันในเรื่องที่เป็นประโยชน์ ถ้าไม่สามารถพูดเรื่องเป็นประโยชน์ได้ก็นั่งเฉยๆเสีย และถ้าสมมติมีคนมาบ้านเราจะพูดเรื่องอะไรกันดี เรื่องที่ไม่กระทบกระเทือนผู้อื่น พูดเรื่องดินฟ้าอากาศไม่กระทบกระเทือนใคร คุยกันไปตามเรื่องอย่างนั้น คนที่มาก็พูดไปตามเรื่องอีก เรื่องดินฟ้าอากาศอะไรต่ออะไร แต่ถ้าพูดเรื่องคนแล้วไม่ได้...มันกระทบกระเทือน ต้องมีการนินทาเขาบ้างว่าร้ายอย่างนั้นอย่างนี้ หรือว่าชมเขาบ้าง มันก็เป็นเรื่องที่ยุ่งทั้งนั้น ถ้าไม่พูดเรื่องอย่างนั้นเราก็พูดเรื่องธรรมะธัมโม มาเจอกันก็พูดคุยกันอย่างนั้น เป็นการเปลี่ยนความรู้กัน

สมมติว่าเรามีลูกเต้าว่าไม่นอนสอนไม่ฟัง แล้วมีเพื่อนบ้านมาเยี่ยม มีวิธีการอย่างใดที่จะสอนเด็กดื้อให้เป็นเด็กที่สุภาพเรียบร้อยคุณใช้วิธีการใด มีอะไรก็เอามาคุยสู่กันฟัง มีวิธีเลี้ยงลูกอบรมลูกอย่างไร สอนคนดื้อให้เป็นคนเรียบร้อยได้อย่างไร เราก็เอามาคุยกัน เอามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

สมาคมแม่บ้านหรือสมาคมอะไรต่างๆ ไม่ทราบเขาคุยเรื่องอะไรกันบ้าง ถ้าหากว่าใครไปประชุมแล้วคุยกันอย่างนั้นบ้าง แลกเปลี่ยนกัน แนะนำเขาให้ไปวัดไปวา ไปฟังธรรมเสียบ้าง ให้อ่านหนังสือธรรมะ ถ้าคุยกันอย่างนี้ท่ามันจะเข้าที มันจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตแก่ครอบครัว ตลอดจนถึงการงาน

ถ้าเราคุยเรื่องธรรมะได้ประโยชน์ หรือคุยเรื่องวิชาการกันในรูปอะไรๆต่างๆพอสมควรแก่เวลา เสร็จแล้วเราก็กลับบ้านกันจะได้อะไรเป็นกำไรจากการนั่งคุยกันบ้างตามสมควรแก่ฐานะ ถ้าไปเจอกันคุยกันเรื่องคนนั้นคนนี้ ก็ไม่ค่อยจะได้อะไรเท่าใด

กล่าวถึงความดีของผู้อื่นบ่อยๆ

มีพระพุทธภาษิตอยู่บทหนึ่งว่า "คนเราถ้ามัวแต่เพ่งโทษของบุคคลอื่น กิเลสของผู้นั้นเจริญขึ้น" อันนี้ก็น่าคิด คือใครที่เพ่งโทษผู้อื่นความชั่วมันเจริญขึ้นในใจ เพราะดูแต่สิ่งชั่วทั้งนั้น เพ่งว่าคนนั้นมันชั่วอย่างไร ร้ายอย่างไร ใจเรามันก็ค่อยชั่วขึ้นด้วย เรา

ควรมองหาความดีของคนอื่น พบใครควรจะดูว่าเขาดีอย่างไร เขาก้าวหน้าเจริญอย่างไร หาสิ่งเหล่านั้นเหมือนกับว่า เราไปมองหาเพชรในกองขี้เถ้า ในกองกรวดกองทราย ได้มาสักเม็ดเล็กก็ยังดี ถ้าได้เม็ดใหญ่ก็ยิ่งดีใหญ่ เราก็มองหาความดีในตัวเขา ขณะที่เรามองหาความดีของคนอื่นนั้น จิตใจเราก็ดีขึ้น

การพูดก็เหมือนกัน ถ้าเราพูดความชั่วของคนอื่นบ่อยๆ เรามันจะชั่วลงไปเรื่อยๆ ถ้าเราพูดถึงความดีของคนอื่นบ่อยๆ เราจะดีขึ้น จึงควรหัดเหมือนกันเรื่องนี้ หัดพูดความดีของคนอื่น แม้เขาจะมีความชั่วอยู่บ้างเราก็ไม่พูด เพราะพูดแล้วมันก็ไม่ได้อะไร คนฟังก็ไม่มีอะไรดีขึ้น แต่ถ้าเราพูดความดีของคนอื่น ทำให้คนอยากจะเป็นคนดีบ้าง เพราะมีคนชมว่าดีอย่างนั้นดีอย่างนี้ คนที่ฟังก็อยากจะเป็นเช่นนั้นบ้างเมื่อได้ฟังบ่อยๆ จิตใจก็จะดีขึ้น

พูดเพื่อสร้างสถานภาพทางใจของผู้อื่นให้ดีขึ้น

อีกประการหนึ่ง เราเข้าใกล้ใคร เราต้องสังเกตว่าคนนั้นเขามีปัญหาอะไรบ้าง มีความทุกข์ความไม่สบายใจด้วยเรื่องอะไร หาโอกาสที่จะพูดจาแนะนำปัญหาชีวิตให้แก่เขา เพื่อให้เขาคลายจากความทุกข์ความเดือดร้อน บางคนมีความทุกข์อยู่ในใจ ไม่รู้จะระบายกับใคร ที่ไปฆ่าตัวตายทำลายตัวเองมันเรื่องอย่างนั้น เรื่องไม่รู้จะพูดกับใคร

คนเราถ้าเห็นใครไม่สบายใจ ควรจะเข้าไปปลอบโยน ไปไต่ถามแสดงความสนิทสนมเป็นกันเอง เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาชีวิตเขาบ้าง เห็นเขาหงอยเหงาเราก็ชวนคุยในเรื่องอะไรก็ได้ แล้วไม่เท่าใดเขาก็เปิดอกให้ดู พอเรารู้เราก็ช่วยแก้ปัญหาช่วยพูดช่วยจาช่วยแนะนำ ชวนคุย เวลาทำงานก็ชวนคุย มีอะไรก็เอามาแบ่งให้กันบ้าง มีของกินก็เอามาแบ่งให้เขากินมั่ง เขาก็เกิดอารมณ์ว่าเออ....โลกนี้มันน่าอยู่มีแต่คนยิ้มกับเรา ไม่มีใครหน้าบึ้งกับเราเลย มันก็สบายใจ ในการช่วยกันในรูปอย่างนั้น ก็เป็นความดี เป็นการสร้างสภาพทางจิตใจให้ดีขึ้น

ในเมืองไทยเราทั่วๆไปนั้น การให้ทานทางคำพูดมีน้อยไป คือหมายความว่าให้คำสอนคำเตือนน้อยไป ควรจะให้กันมากๆ แนะนำพร่ำเตือนกัน เช่นคนอยู่ด้วยกันมากๆมีอะไรเป็นปัญหาก็ช่วยแก้ไขกันช่วยปรับปรุงกัน แนะนำกัน ถ้าได้ช่วยกันอย่างนี้ก็เรียกว่า เป็นมิตรอันแท้จริงในทางความทุกข์ความสุขอย่างแท้จริง ช่วยเหลือกันตามสมควรแก่ฐานะ เป็นเหตุให้เกิดความสุขความสงบ ยิ่งคนอยู่ใกล้กันแล้วก็ต้องพูดกันด้วยคำสุภาพ

ทำใจให้สงบก่อนกล่าววาจา

ถ้าเวลาไหนใจไม่สบาย นั่งสงบใจ ให้สังเกตดูตัวเอง ถ้าเรารู้สึกว่าอารมณ์มันชักจะไม่ดีแล้ว นั่งลงสงบใจเสีย สวดมนต์เสีย

ไหว้พระสวดมนต์สงบใจ ทำจิตทำใจให้มันดีแล้วก็ค่อยพูดค่อยจา ถ้าอารมณ์ยังไม่ดีแล้วก็ไม่พูดกัน การพูดกันด้วยจิตใจขุ่นนั้นมันมีแต่เรื่องขุ่น อันนี้ก็จะช่วยให้เกิดความรักความสามัคคี การอยู่ร่วมกันด้วยความสุขใจในครอบครัวได้สมความปรารถนา

ดังที่ได้กล่าวมาเกี่ยวกับเรื่องคำพูดในวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลาขอจบการแสดงปาฐกถาไว้แต่เพียงนี้

แสดง ณ วัดชลประทานรังสฤษฏ์ ปากเกร็ด นนทบุรี

อมตวาจาปัญญานันภิกขุ

ปรัชญาแห่งชีวิต

เส้นทางชีวิต

เมื่อใดแกงจืดไม่เป็นรสนั่นแหละ เขาจึงรู้ว่าเกลือมีประโยชน์แก่เขา ในชีวิตประจำวันก็เป็นเช่นเดียวกัน ตามปกติเราทุกคนมีความเป็นอยู่อย่างสะดวกสบายนั้น เพราะเขามีการเดินถูกธรรมะอยู่แล้ว ถ้าผิดธรรมะก็ต้องเดือดร้อน แต่เพราะขาดการศึกษาจึงไม่เข้าใจ บุคคลใดที่รักจะให้ชีวิตตนราบรื่นจึงควรสนใจในวิถีชีวิต ควรเรียนรู้ว่าตนจะเดินอย่างไรจึงจะปลอดภัยเรียบร้อยเหมือนอย่างเราจะเดินทางไปไหนๆ การไปโดยรู้จักเส้นทางอย่างดีกับการไปโดยไม่รู้จักเส้นทางนั้น อย่างไหนจะสะดวกกว่ากัน

ธรรมโอสถ

ยาอะไรที่เหมาะแก่โรคที่เราเป็นหยิบให้มันถูกต้อง อย่าเอาทิงเจอร์ไปล้างตาเป็นอันขาด เพราะทิงเจอร์มันแสบขืนล้างตามันก็จะเสียหาย หรือกินเข้าไปไม่ได้ หยิบทิงเจอร์นึกว่ายาธาตุตักใส่ปากกลืนเข้าไปมันก็แสบท้องตายเหมือนกินยาพิษเข้าไป นี่เรียกว่าใช้ยาผิด ธรรมะก็เหมือนกัน ถ้าเราใช้ไม่ถูกก็ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร เมื่อไม่เกิดประโยชน์จะไปโทษธรรมะก็ไม่ได้ เหมือนเราหยิบยาผิดจะไปโทษยาก็ไม่ได้ ต้องโทษตัวเราเองว่าหยิบยาไม่ถูกมันไม่ได้แก้โรคอย่างนั้น แต่เราไปหยิบเข้ามันจึงช่วยเราไม่ได้ มันอยู่ที่เราไม่ได้อยู่ที่ยา มันไม่ได้อยู่ที่ธรรมะ มันอยู่ที่เราผู้ใช้ธรรมะอะไร มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นเราควรจะใช้ธรรมะอะไร

ยาระงับทุกข์

ยานั้นจะมีประสิทธิภาพต่อเมื่อเรากินเข้าไป ถ้ามันอยู่ในซองมันก็มีคุณภาพตามสภาพของยา แต่ไม่เกิดคุณค่าแก่ร่างกายเพราะเราไม่กิน แต่ถ้าเรากินยานั้นเข้าไปยานั้นก็จะเกิดขึ้นเป็นคุณแก่ร่างกาย ทำให้โรคภัยไข้เจ็บหายไปฉันใด

ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่บัญญัติไว้จำนวนมากมายนั้น ก็เป็น "ยา" ขนานหนึ่ง เป็นยาแก้ทุกข์ของชาวโลก เป็นยาที่ควรจะเอามารับประทาน เอามาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ถ้าเราได้ปฏิบัติตามธรรมะคือ "ยา" นั้น ในชีวิตประจำวันเราก็จะหายจากความทุกข์ หายจากความเดือดร้อนใจ เราก็ไม่ต้องนั่งเศร้าโศกเป็นทุกข์เพราะเรื่องนั้นต่อไป

พุทโธ

คนที่นับถือพระพุทธศาสนา เวลามีความทุกข์ตกอกตกใจอะไรขึ้นมา ก็ร้องออกมาว่า "พุทโธๆ" การร้องออกมาอย่างนั้นเป็นการแสดงว่า เรานึกถึงพระพุทธเจ้า เพื่อจะได้เกิดความสบายใจ แต่เป็นการนึกถึงเพียงเอ่ยพระนามเท่านั้น ยังไม่ช่วยให้แก้ปัญหาได้อย่างแท้จริง เราจะต้องนึกให้มันละเอียดกว่านั้น แล้วก็ต้องนึกบ่อยๆ เพื่อจะได้คุ้นเคยกับจิตใจของเรา ถ้านานๆนึกต้องนึกให้มันละเอียดกว่านั้น แล้วก็ต้องนึกบ่อยๆ เพื่อจะได้คุ้นเคยกับจิตใจของเรา ถ้านานๆนึกสักทีนี่มันไม่เกิดความคุ้นเคย เหมือนเพื่อนที่ไม่เคยพบกันไม่เกิดความคุ้นเคยกัน แต่ถ้าเราพบกันทุกวันเกิดความคุ้นเคยกันแล้วก็นึกได้ง่าย ถ้านานๆพบก็จำหน้าไม่ได้ ไม่รู้ว่าใครเป็นใคร

แบ่งปัน

ในการปฏิบัติธรรมะนั้น ประการแรกที่สุดก็คือจงมอบกายถวายชีวิตต่อพระบรมครูของเรา ยินดีอยู่ในคำสั่งสอนในคำเตือนทุกอย่าง ยอมใจของท่านให้อยู่ภายใต้การนำของพระองค์ ความจงรักภักดีก็จะเกิดขึ้น

คนที่รักพระองค์แล้ว ก็ย่อมไม่ฝ่าฝืนคำสอน...ถ้าฝ่าฝืนก็หมายความว่า ไม่จงรักภักดีต่อพระองค์ แต่กลับมารับความชั่วมาตามใจตัวเอง การตามใจตัวเองย่อมก่อให้เกิดความทุกข์เสมอ เมื่อยอมตนอยู่ในคำสอนของพระองค์แล้ว ขั้นต่อไปก็จงเสียสละสิ่งที่ตนมีตนได้นั้นเพื่อผู้อื่นบ้าง อย่าเป็นคนเห็นแก่ตัว อย่าแสวงสุขเฉพาะตนเพียงคนเดียว

บุญ - บาป

หลักการในพุทธศาสนาเกี่ยวกับบาปบุญนั้นเป็นอย่างไร คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นชั่วครั้งชั่วคราว เพราะมีอะไรมากระทบนั่นเอง ไม่ใช่มีอยู่เดิมตลอดเวลา แต่ว่ามันเป็นอยู่ตามธรรมชาติของมัน

การเป็นอยู่ตามธรรมชาติของมันนั้นคือ เป็นอยู่อย่างชนิดที่เรียกว่า ไม่มีอะไรมันเฉยๆ ปกติมันไม่มีอะไรๆ จะเรียกว่าดีก็ไม่ได้ จะเรียกว่าชั่วก็ไม่ได้ จะเรียกว่าสุขก็ไม่ได้ จะเรียกว่าทุกข์ก็ไม่ได้ มันเป็นกลางๆอยู่อย่างนั้นเอง ถ้าไม่มีอะไรมาคุ้ยมาเขี่ยมันก็อยู่ในสภาพกลางๆ ไม่เรียกว่าเป็นบุญเป็นบาป

ท า น

"ทาน" ในพุทธศาสนามีสองอย่างโดยผู้รับ คือปฏิปุคคลิกทาน...การให้เฉพาะคนอย่างหนึ่ง สังฆทานอย่างหนึ่ง...การให้เป็นหมู่อย่างหนึ่ง ให้ทานทั้งสองนี้สังฆทานเป็นทานอันเลิศ คือมีผลมากนั่นเอง

มีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งพระนางปชาปดีโคตมีพระมารดาเลี้ยงของพระพุทธเจ้า ได้พยายามปั่นฝ้าย-ทอเป็นผืนผ้า เย็บเป็นจีวรและย้อมด้วยมือของนาง ตั้งใจว่าจักถวายแด่พระพุทธเจ้า แต่พระองค์ไม่ทรงรับ ตรัสว่าให้นำไปถวายแก่หมู่พระ ในชั้นแรกนางเสียใจ แต่ครั้นทราบว่าถวายเป็นสงฆ์เป็นผลมาก จึงได้คลายความเศร้าโศก

เวลาไม่คอยท่า

เวลาเป็นของมีค่าสำหรับชีวิต พระพุทธเจ้าท่านสอนให้เราขยัน ก็ด้วยคิดถึงเวลา คิดว่าเวลาล่วงไปๆ บัดนี้ฉันทำอะไรอยู่ เพราะว่าถ้าไม่ทำอะไรเวลาก็สูญไปเปล่าๆ สูญเสียอะไรก็ไม่สูญเสียเท่าสูญเวลา เรียกว่าเสียเวลานี่เสียหายมาก เพราะเวลานั้นไม่ได้ผ่านไปเฉยๆ มันทำชีวิตของเราให้ชราลงไป ให้แก่ลงไปให้ชำรุดลงไปด้วย แล้วถ้าแก่เปล่าๆจะมีค่าอะไร เรียกว่าอยู่ให้มันรกโลก ให้หนักแผ่นดิน ไม่ได้ทำแผ่นดินให้มีคุณมีค่า

ท่านจึงจำแนกคนที่เกิดมาในโลกนี้ไว้ ๓ ประเภท คือ ๑.เกิดมาทำโลกให้งดงาม ๒.เกิดมาทำโลกให้ทราม ๓.เกิดมาทำโลกให้มันเต็มจำนวนคนเท่านั้นเอง

สิ่งปรุงแต่ง

วันเวลานี่ล่วงไปรวดเร็วเหลือเกิน ล่วงไปไม่ใช่แต่เวลา แต่ทำให้ชีวิตของเราเปลี่ยนแปลงไปด้วย เด็กๆก็เปลี่ยนแปลงไปในทางเติบโตขึ้น ผู้ใหญ่ก็เปลี่ยนแปลงไปในทางแก่ลง แล้วที่สุดก็ถึงความแตกดับไป อันเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ เพราะว่าร่างกายของมนุษย์เรานี้เกิดจากการปรุงแต่ง

สิ่งใดที่เกิดจากการปรุงแต่ง สิ่งนั้นมันจะอยู่ได้ เมื่อเครื่องปรุงแต่งนั้นมันพร้อมเพรียงกันอยู่ ถ้าวัตถุที่เข้ามาปรุงแต่งนั้นเกิดไม่พร้อมเพรียงสิ่งนั้นก็ต้องแตกสลาย

ให้อภัย

ถ้าการให้อภัยขยายตัวกว้างออกไปเพียงใด ความสุขก็ย่อมมีมากเท่านั้น

การให้อภัยนี่แหละ เป็นการให้อันประเสริฐสุด เป็นยอดทานก็ว่าได้ ทานที่เราให้กันโดยมากเป็นวัตถุ ข้าวของ เสื้อผ้าอะไรต่างๆ นั่นมันเป็นของภายนอก สู้ให้ของภายในไม่ได้ คือให้อภัย...ไม่ถือโทษโกรธตอบใครๆ ไม่รับเอาสิ่งชั่วร้ายเข้ามาไว้ในใจของเรา แต่ว่าทำจิตใจของเราให้มันว่างจากอารมณ์เหล่านั้นเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น เห็นคนนั้นเราก็แผ่เมตตาไว้ สงสารเขาที่มีสภาพจิตใจตกต่ำอย่างนั้น

ความเมตตา

เมตตานี้เป็นคู่ปรับกันกับพยาบาท เพราะความพยาบาทมีอาการไปทางหมายมั่นในอันที่จักแก้แค้น เป็นพวกเดียวกับโทสะ เมื่อเกิดขึ้นในใจแล้วทำให้เร่าร้อนอยู่เสมอ ส่วนเมตตาพยาบาทก็ไม่มีการฝึกหัดก็ให้คิด เห็นคนอื่นเช่นเดียวกับตนเอง ถ้าตนไม่ชอบสิ่งใดคนอื่นก็เป็นเช่นนั้น ความปรารถนาร่วมกันของมนุษย์ก็คือความพ้นทุกข์ เมื่อตนรู้ว่าความทุกข์ไม่เป็นที่พอใจของตนแล้ว จงอย่าก่อทุกข์ให้แก่ใครๆเป็นอันขาด

เมื่อหัดคิดเมตตาต่อตนเองแล้ว ในขั้นต่อไปก็ให้หัดแผ่ให้แก่คนที่รักกันบ้าง

ความเสียสละ

ในโลกนี้ถ้าขาดการเสียสละต่อกันเสียแล้ว บุตรธิดาจะมิได้รับการอนุเคราะห์จากบิดามารดา ศิษย์จะมิได้รับความรู้จากครูอาจารย์ เพื่อนไม่มีความเสียสละต่อเพื่อนกัน ความเห็นแก่ตัวจะปกคลุมโลก ต่างคนก็จะอยู่กันตามชอบใจ ความเห็นอกเห็นใจแก่กันก็ไม่มี ความโกลาหลความวุ่นวายก็จะปกคลุมโลก อา!... มันเป็นภาพที่น่าสยดสยองเสียจริงๆ

ปัญหาของโลกที่นักการเมือง นักการทูต นักการทหาร และนักการร้อยแปดคิดสะสางกันอยู่ แต่ยิ่งสางยิ่งยุ่งนั้นเป็นเรื่องเนื่องมาจากการไม่รู้จักเสียสละกันบ้างนั่นเอง ทุกคนอยากเอาทั้งนั้น

จาคะบารมี

ชาวพุทธควรจะดำเนินในทางเสียสละเพื่อส่วนรวม ตามแบบของพระบรมครู พระองค์ทรงสละมากมายขนาดจนไม่มีใครมีความเสียสละเท่าพระองค์ ในโลกนี้มีกษัตริย์นับเป็นจำนวนพันแต่ไม่เคยเห็นใครสละโลกออกบวชเพื่อโลกเลย มีองค์เดียวเท่านั้นที่ยิ่งด้วยความเสียสละ เคยมีทุกอย่าง เคยสุขทุกอย่าง แต่เลิกหมดทุกอย่าง พระองค์เป็นผู้ไม่มีอะไร มีสมบัติติดพระองค์เพียงผ้าสามผืน กับภาชนะดินสำหรับใส่ข้าวเท่านั้น

จงเพาะนิสัยให้เป็นคนดูไม่ได้ เมื่อเห็นผู้อื่นเขากำลังต้องการความช่วยเหลือ จงเตรียมตัวให้พร้อม เพื่อรับใช้ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ ถ้ามีโอกาสจะช่วยใครเมื่อใดแล้ว จงรีบช่วยทันที

ความเชื่อมั่น

เวลาทำอะไรต้องเชื่อมั่นเสียก่อนว่า ตนต้องทำได้แน่ๆ คิดวิธีหาการกระทำต่อไปว่าวิธีใดจะถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ เมื่อแน่ใจก็เดินตามวิธีการนั้นอย่างรอบคอบ ถ้าหากมีการพลาดผิดขึ้นบ้างก็เป็นเรื่องธรรมดา ไม่ต้องกลุ้มใจในสิ่งที่ผิดไปแล้ว เพราะความกลุ้มใจมิได้ช่วยให้ความผิดกลายเป็นความถูกขึ้นมาเลย ถ้าผิดก็ค้นหาต่อไปว่าอะไรผิด ผิดเพราะอะไรรีบหาเหตุแก้ไขทันที พอพบจุดแล้วก็ดำเนินต่อไป

ถ้าเราทำอะไรผิดลงไปแล้วไม่ยอมรับว่าตัวทำผิด จะแก้ไขอย่างไร เพราะฉะนั้นต้องยอมรับว่าผิดเสียก่อนจึงจะแก้ไขได้

ผิดเป็นครู

ถ้าเรารู้สึกตัวว่าเราได้กระทำความผิดในเรื่องใด จำไว้เป็นครู อย่าได้ให้ประวัติศาสตร์มันซ้ำรอยกระทำความผิดนั้นต่อไปอีกเลย อย่างนี้เรียกว่ารู้จักกลับเนื้อกลับตัว คนเราถ้ากลับตัวได้ก็เป็นคนเรียบร้อยก้าวหน้า ถ้ากลับไม่ได้ก็ยิ่งตกลึกลงไปทุกทีๆ

ความเข้าใจผิดประการต่างๆ รวมทั้งการกระทำผิดๆ ในหมู่ชาวพุทธเรามีมากมายหลายเรื่อง และเหมือนว่าจะมีมากขึ้นในสมัยปรมาณูนี้ ถ้าหากเราไม่ช่วยกันแก้ไข ความผิดร้ายก็จะมีมากขึ้นอีกหลายเท่า

แพ้เพื่อชนะ

การที่เกิดความยุ่งยากบ่อยๆในหมู่มนุษย์... ก็เรื่องไม่มีการยอมรับผิดในเรื่องผิดเอง ใครทำผิดแล้วไม่ยอม ทีนี้คนหนึ่งเขารู้ว่าคนนั้นทำผิดแล้วไม่ยอมรับผิด ก็เกิดความรังเกียจ เกิดความไม่ชอบใจ เกิดความระแวงสงสัยต่อกัน ต่อไปก็เกิดปัญหาใหญ่ สร้างความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นในหมู่ ผลที่สุดก็แตกความสามัคคี

ความรู้ตัวว่าผิดแล้วก็ยอมรับผิดเสียโดยดี ไม่ตอบแทนความโกรธด้วยโกรธตอบ ตั้งใจฟังความคิดเห็นของทุกคน และไม่คัดค้านสิ่งใดโดยไม่จำเป็น นี่เป็นการยอมแพ้เพื่อความชนะในบั้นปลาย

ตัดตอนจาก....อมตวาจา ปัญญานันทภิกขุ

คนเราต้องทำใจให้สงบเย็นไว้ จะพูดอะไรมันก็สบาย มันก็ไม่วุ่นวายไม่เดือดร้อน วาจาที่เปล่งออกมาก็จะกลายเป็นวาจาที่ดีงาม เราอยู่กับคนมากๆโดยเฉพาะกับคนใช้นี่สำคัญ คนใช้ก็ต้องระวังอย่าพูดจาหยาบคายกับเขา ต้องพูดคำที่เรียกว่าอ่อนหวานนิ่มนวลให้เขาสบายใจจะใช้อะไรเขาก็ใช้ไปเถอะ ไม่เป็นไร แต่ว่าพูดให้มันอ่อนหวาน

โคนันทวิศาลลากเกวียนไม่รอดนั่นก็เพราะอะไร เพราะคำว่า อ้ายโคขี้เกียจ เจ้าจงลากเกวียนไป มันเกิดน้อยใจขึ้นมาว่าแหม...มันจะใช้ข้ายังพูดจาไม่น่าฟัง เลยไม่ลากเลย ต้องเสียเงินพนัน แต่ทีหลังพูดอ่อนหวานว่า พ่อโคเอ่ย เจ้าจงลากเกวียนไปเถอะ มันก็ฉุดพักเดียวไปถึงปลายทางได้เรียบร้อย นี่เป็นคำพูดเท่านั้นแหละ คนเราจะใช้คนต้องระวัง อย่าใช้ให้เขาหนักใจ ใช้ให้เขาเบาใจ

พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)

โปรดช่วยสมทบค่าจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ในราคาเล่มละ ๒๐ บาท

การให้ธรรมะชนะการให้ทั้งปวง การรับธรรมะและนำไปปฏิบัติย่อมชนะการรับทั้งปวงเช่นกัน